

आज झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत खालील प्रकारे निर्णय घेण्यात आले.

**चौथ्या महाराष्ट्र वित्त आयोगाची
स्थापना करण्यास मान्यता**

मुंबई, दि. ८ :- चौथ्या महाराष्ट्र वित्त आयोगाच्या स्थापनेस व प्रस्तावित केलेल्या कार्यक्षेत्रास चौथ्या महाराष्ट्र वित्त आयोगासाठी लागणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या संख्येस मान्यता देण्यात आली.

चौथ्या महाराष्ट्र वित्त आयोगासाठी कार्यालय स्थापनेस व त्यासाठी एकाच ठिकाणी साधारणतः सुमारे ३५०० चौ. फूट जागा उपलब्ध करून देण्यात येईल. आयोगाच्या अध्यक्षपदी अशासकीय व्यक्तीची नियुक्ती करण्यात आल्यास शासनाच्या नियमानुसार मानधन व इतर सोयीसुविधा अनुज्ञेय असतील. आयोगाच्या अध्यक्षपदी भारतीय प्रशासन सेवेतील अतिरिक्त मुख्य सचिव दर्जाच्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्यात आल्यास त्यांना केंद्रीय सहाय्या वेतन आयोगानुसार ते घेत असलेले वेतन व त्या पदास अनुज्ञेय भत्ते, सोयीसुविधा देण्यात येतील. आयोगाच्या तीन अशासकीय सदस्यांना वित्त विभागाच्या निर्णयानुसार अनुज्ञेय दराने बैठक भत्ता व दैनिक भत्ता तसेच वाहन खर्च देण्यात येईल. आयोगाच्या सदस्य सचिवांना ते धारण करीत असलेले सध्याचे वेतन व अनुज्ञेय भत्ते व सोयीसुविधा देण्यात येतील. चौथ्या महाराष्ट्र वित्त आयोगाच्या सदस्य सचिवांना, पदसिद्ध सचिव हा दर्जा प्रदान करण्यात येईल.

चौथ्या महाराष्ट्र राज्य वित्त आयोगाचा कालावधी स्थापनेपासून १८ महिने असा निश्चित करून त्या कालावधीसाठी (प्रतिवर्ष रु.१.५० कोटी याप्रमाणे) एकूण २.२५ कोटी रकमेच्या प्रशासकीय खर्चास मान्यता देण्यात आली.

प्रशासकीय खर्चाशिवाय कार्यालयीन साधनसामुग्रीकरिता सुमारे २५ लाखाच्या अनावर्ती खर्चास मान्यता देण्यात आली. चौथ्या महाराष्ट्र राज्य वित्त आयोग आपला अहवाल दिनांक ३० जून २०११ पर्यंत सादर करेल.

आयोग पुढील बाबींच्या संबंधात शिफारस करील :-

राज्याकडून वसूल करण्यात यावयाच्या कर, शुल्क, पथकर व फी यांच्यापासून मिळणाऱ्या व पंचायती व नगरपालिका यांच्यात विभागून द्यावयाच्या निव्वळ उत्पन्नाचे राज्य पंचायती व नगरपालिका यांच्यात वितरण करणे व अशा उत्पन्नामधील पंचायती व नगरपालिका यांच्या संबंधित हिश्यांचे पंचायती व सर्व पातळ्यांवरील नगरपालिका यांच्यात वाटप करणे.

पंचायती किंवा यथास्थिती, नगरपालिका यांच्याकडे हस्तांतरीत करण्यात येतील किंवा यथास्थिती पंचायती किंवा नगरपालिका यांच्याकडून ज्यांचे विनियोजन करण्यात येईल असे कर, शुल्क, पथकर व फी निर्धारित करणे.

पंचायती किंवा यथास्थिती, नगरपालिका यांना राज्याच्या एकत्रित निधीमधून देण्यात यावयाच्या सहाय्यक अनुदानाची नियंत्रण करणारी तत्वे ठरविणे.

आयोग इतर गोष्टींबरोबरच पुढील गोष्टीही विचारात घेईल :-

२००९-१० या वर्षात पंचायती व नगरपालिका यांच्या कराधान पातळी जितकी असेल त्याआधारे दिनांक १ एप्रिल २०११ पासूनच्या पुढील ५ वर्षांमधील राज्यातील पंचायती व नगरपालिका यांच्या महसुली जमा व महसुली खर्चामधील अनिवार्य मूलभूत सेवांची किमान पातळी ठरवून त्या अनुषंगाने लागणारा महसुली खर्च व महसुली जमा यामधील दृश्य तफावत.

पंचायती व नगरपालिका यांनी महसूल मिळविण्याच्या कोणकोणत्या उपलब्ध व संभाव्य मार्गांचा कितपत वापर केला आहे व अशा उपाययोजनांमुळे त्यांची महसुली तफावत अशा रितीने व कितपत कमी होऊ शकते.

राज्य शासनाकडून पंचायती व नगरपालिका यांना देण्यात यावयाच्या वित्तीय सहाय्याची तत्वे आयोगाकडून निर्धारित करण्यात येतील.

पंचायती व नगरपालिका यांच्या कर्जे घेण्याच्या क्षमतेचे नियमन करण्यासाठी तत्वे व कार्यपद्धती विनिर्दिष्ट करील,

वित्तीय परिस्थिती विचारात घेऊन ऋणांच्या दायित्वांचा अंतर्भात करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या उपाययोजना विनिर्दिष्ट करील.

राज्य शासनाकडील साधनसंपत्ती आणि त्यावरील मागण्या विशेषतः नागरी प्रशासन, पोलीस, सामाजिक आणि आर्थिक सेवा, ऋणविषयक सेवा आणि इतर सर्व बांसधिल खर्च किंवा दायित्वे आणि योजनेतर महसुली खर्च यासाठीच्या मागण्या विनिर्दिष्ट करील.

पंचायती व नगरपालिका यांच्या भांडवली मतांचे परिरक्षण व निगा आणि त्यांच्या साधनसंपत्तीची स्थिती योग्यरित्या विचारात घेऊन त्यांच्या पर्याप्त परिरक्षणाची मानके तपशीलवार तयार करील आणि त्यांची दायित्वे पार पाडण्यासाठी स्थानिकरित्या साधनसंपत्ती संघटीत करून कामी लावण्याच्या उपाययोजना सुचवील.

पाटबंधारे प्रकल्प, परिवहन उपक्रम, नळाद्वारे पाणीपुरवठा करण्याच्या योजना, विधन विहिरींचे कार्यक्रम आणि वाणिज्यिक स्वरूपाची कोणतीही कामे असल्यास अशी इतर कामे यांच्यामध्ये यथास्थिती पंचायती व नगरपालिका यांनी कोणतीही गुंतवणूक केली असल्यास अशा गुंतवणुकीवर वाजवी प्राप्ती निश्चितपणे मिळण्याची गरज विनिर्दिष्ट करील.

विक्रीकर विभागाच्या पुनर्रचनेच्या संक्रमण काळास

एक वर्षाची मुदतवाढ

विक्रीकर विभागाच्या पुनर्रचनेबाबत घेण्यात आलेल्या ५ जानेवारी २००७ च्या निर्णयानुसार मुल्यवर्धित करप्रणाली राबविण्यासाठीच्या पदाचा मंजूर संक्रमण कालावधी ३१ मार्च २०११ पर्यंत एक वर्षाच्या कालावधीसाठी वाढविण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

या निर्णयानुसार २५१६ पदांना १ वर्षाची मुदतवाढ देण्यात आली आहे. ३१ मार्च २०११ पर्यंत प्रलंबित १.३६ लक्ष निर्धारणा पूर्ण करण्यात येतील. मुल्यवर्धित कर प्रणालीच्या कार्यनिहाय शाखा पूर्णतः कार्यरत होतील. तसेच विभागाचे संगणकीकरण पूर्ण होईल. या करप्रणालीच्या अंमलबजावणीतील अडचणी व त्यांच्या निराकरणाच्या अनुभवाआधारे, पुढील वर्षात विक्रीकर विभागाच्या कामकाजाचा फेरआढावा घेतला जाईल. आवश्यक त्या अनुषंगाने बदल करण्यासाठी ३१ मार्च २०१० रोजी प्रस्तावित विभागाच्या पुनर्रचनेचा फेरआढावा ३१ मार्च २०११ पूर्वी घेण्यात येईल. विक्रीकर खात्यातील कामाचे तांत्रिक स्वरूप व त्यासाठी कर विषयक ज्ञानाची अनिवार्यता लक्षात घेऊन, खात्यातील विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होण्याची ५ जानेवारी २००७ च्या शासन निर्णयानुसार विभागीय उत्तीर्ण होणे अनिवार्य होते आता ५४ वर्षे पूर्ण झालेल्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना विभागीय परीक्षेतून सूट देण्यात येईल.

१ एप्रिल २००७ पुढील सुमारे ३ वर्षांचा काळ हा विक्रीकर विभागाच्या दृष्टीने संक्रमणाचा काळ आहे. या काळात एकाच वेळी मुंबई विक्रीकर कायद्यातील जुन्या निर्धारणा प्रकरणांचा कालबद्ध निपटारा करणे व त्याचवेळी मुल्यवर्धित कराची (VAT) संपूर्ण व परिणामकारक अंमलबजावणी करणे अशी संकल्पना होती.

या संक्रमण काळात खालील कामे हाती घेण्यात आलेली आहेत :-

मुंबई विक्रीकर कायद्याअंतर्गत प्राधान्याने निर्धारण करावयाच्या निवडक प्रकरणांपैकी २००७-०८ व २००८-०९ या कालावधीत १.३४ लक्ष व इतर कायद्यांखालील १.२२ लक्ष अशा एकूण २.५६ लक्ष निर्धारणा पूर्ण करण्यात आल्या आहेत.

सुमारे २.२५ लाख निवडक निर्धारण प्रलंबित आहेत. सध्या उपलब्ध मनुष्यबळाच्या आधारे अंदाजे ८९,००० निर्धारण ३१ मार्च २०१० पर्यंत पूर्ण होण्याची शक्यता आहे. त्यामुळे १ एप्रिल २०१० रोजी अंदाजे १.३६ लाख निर्धारणा प्रलंबित राहतील.

मुंबई विक्रीकर काद्याखालील प्रलंबित राहणारी निर्धारणा प्रकरणे शासनाच्या जास्तीत जास्त महसूल संरक्षित होईल आशा खालील निकषांद्वारे निवडलेल्या प्रकरणांमध्ये पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

- अ) प्रोत्साहन योजनेखालील व्यापारी
- ब) मद्य व्यापारी
- क) अन्वेषणाखालील प्रकरणे
- ड) विवरणपत्रकाप्रमाणे रु. ५०००/- पेक्षा जास्त परतावा असणारी प्रकरणे
- इ) ज्या व्यापाऱ्यास मागच्या निर्धारणेत मान्य करदेयतेपेक्षा निर्धारित कर २० टक्के पेक्षा जास्त आला आहे किंवा अतिरिक्त मागणी १ लाखापेक्षा जास्त आहे (दोन्हीपैकी कमी असेल ते लागू)
- फ) विवरणपत्र दाखल न केलेले व्यापारी
- ग) अर्नोदीत कालावधी
- ह) कर चुकवेगिरीच्या अनुषंगाने जोखमीच्या वस्तुंचे (Risk Commodity) व्यापारी संक्रमण काळातील कामकाजाचे नियोजन हे मनुष्यबळ (अतिरिक्त मनुष्यबळासह) पूर्णपणे उपलब्ध होईल या अपेक्षेने करण्यात आले होते. संक्रमण कालावधीतील विविध संवर्गातील काही पदे रिक्त राहिल्यामुळे मुंबई विक्रीकर काद्याखालील प्रलंबित निर्धारणांच्या निपट्याचे ३ वर्षातील अपेक्षित काम, कार्यरत अधिकाऱ्यांनी निर्धारणेचा लक्ष्यांक पूर्ण केलेला असतानाही दि. ३१ मार्च २०१० अखेर पूर्ण होऊ शकत नाही.

वाढीव संक्रमण काळातील प्रस्तावित कामे :

१. मुंबई विक्रीकर कायदा व इतर कायद्याखालील निवडक प्रलंबित प्रकरणांचा प्राधान्याने निपटारा करणे.
२. सर्वेक्षण मोहीम परिणामकारकरित्या राबवून अर्नोदीत व्यापाऱ्यांना नोंदित करून कर संकलनासाठी व्यापाऱ्यांची संख्या (Dealer base) वाढविणे.
३. माहिती व तंत्रज्ञानाचा जास्तीत वापर करून व्यापाऱ्यांना विविध सुविधा पुरविणे व नोंदणी, कर संकलनासाठी माहितीचा पाया (Information base) विस्तृत करणे.
४. व्यापाऱ्यांच्या खरेदी-विक्रीची पडताळणी करण्यासाठी तपासणी विभाग परिणामकारकरित्या कार्यान्वित करून गेल्या ३ वर्षातील मूल्यवर्धित करप्रणाली अंतर्गत प्रलंबित कामांचा व्यवसाय लेखा परीक्षण व परतावा लेखा परीक्षण व परतावा लेख परीक्षण) त्वरेने निपटारा करणे.

परिवहन विभागाच्या पक्क्या अनुज्ञप्ती पोस्टामार्फत

घरपोच पाठविण्याची योजना मान्य

परिवहन विभागाच्या सर्व ४५ कार्यालयात पक्क्या अनुज्ञप्तीकरिता अर्जदाराने विकल्प दिल्यास त्यासाठी रुपये ५० प्रती अनुज्ञप्ती अतिरिक्त शुल्क आकारणी केली जाईल. ही अनुज्ञप्ती अर्जदाराच्या पत्त्यावर स्पीड पोस्ट यंत्रणेमार्फत पाठविण्याची सेवा उपलब्ध करून देण्यात येईल.

या सेवेसाठी आकारण्यात येणारे प्रस्तावित शुल्क रु.५० परमनंट लेजर अकाऊंटमध्ये (permanent ledger account) जमा केले जाईल. त्यातून या योजनेसाठी खर्च भागविण्यात येईल.

मोटर वाहन कायदा १९८८ व तदनुषंगिक नियम यानुसार, नागरिकांना वाहने चालविण्याकरिता पक्की अनुज्ञप्ती परिवहन विभागाच्या ४५ कार्यालयांमार्फत जारी केली जाते. सन

२००६-०७ या वर्षी परिवहनेतर संवर्गातील एकूण ७,०८,२३७ तर परिवहन संवर्गात ३,७६,३८३ अशी एकूण १०,८३,६१० पक्क्या अनुज्ञप्ती जारी करण्यात आल्या. ही संख्या दरवर्षी सरासरी १५ टक्के दराने वाढते.

सद्यःस्थितीत पक्क्या अनुज्ञप्तीकरिता उमेदवार परिवहन कार्यालयात उपस्थित राहून वाहन चालविण्याची चाचणी देतात. अशा चाचणीत उत्तिण झाल्यानंतर संगणकीकृत योजनेमार्फत अर्जदाराची स्मार्ट कार्ड अनुज्ञप्ती तयार करण्यात येते. त्यास संगणकीकृत के.एम.एस. (की मॅनेजमेंट सिस्टम) द्वारे अधिकृत केली जाते. त्यानंतर ही अनुज्ञप्ती वितरणाकरिता तयार होते. या प्रक्रीयेस सरासरी २ दिवसाचा कालावधी लागतो. पक्की अनुज्ञप्ती तयार झाल्यानंतर ती घेण्यासाठी अर्जदारास पुन्हा परिवहन कार्यालयास भेट द्यावी लागते.

सद्यःस्थितीत अर्जदारास परिवहन कार्यालयात पक्की अनुज्ञप्ती मिळविण्यासाठी पुन्हा भेट द्यावी लागते. मुंबई, पुणे यासारख्या अनेक शहरात उमेदवारास परिवहन कार्यालयात पुन्हा पुन्हा भेट देण्याकरिता वेळ उपलब्ध नसतो. त्यामुळे अर्जदारास त्रास सहन करावा लागतो. अर्जदार उमेदवारास होणारा त्रास लक्षात घेऊन जो उमेदवार त्याची पक्की अनुज्ञप्ती पोस्टाद्वारे प्राप्त करण्याचा विकल्प देईल, त्यास त्याची अनुज्ञप्ती सेवापुरवठादार नियुक्त करून त्याद्वारे पोस्ट खात्याच्या स्थानिक स्पीडपोस्ट विभागामार्फत त्याच्या पत्त्यावर पाठविण्यात येईल.

पत्ता अचूक नसल्यास परत आलेली अनुज्ञप्ती संबंधित आरटीओ कार्यालयातून अर्जदारास स्वतः उपस्थित राहून, ओळखपत्र दाखवून घ्यावी लागेल. घरपोच अनुज्ञप्त्या ३ ते ५ दिवसात स्पीड पोस्टाने मिळतील.

**शिकाऊ अनुज्ञप्ती चाचणी संगणकामार्फत
घेण्यासाठी यंत्रणा उभारण्यास मान्यता
२ तासात शिकाऊ अनुज्ञप्ती उपलब्ध**

परिवहन विभागाच्या ३५ कार्यालयांमध्ये शिकाऊ अनुज्ञप्ती करिता प्राप्त अर्जदारांची संगणकीय प्राथमिक चाचणी घेण्यासाठी संगणक यंत्रणा उभारण्यास मान्यता देण्यात आली. यंत्रणा उभारण्यासाठी सन २००९-१० यावर्षी रुपये २ कोटी ४६ लक्ष अतिरिक्त नियतव्यय मंजूर करण्यात येईल. या यंत्रणेमुळे २ तासात शिकाऊ अनुज्ञप्ती उपलब्ध करून देणे शक्य होईल.

मोटर वाहन कायद्याच्या कलम ८ नुसार उमेदवारास प्रथम शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी केली जाते. शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी करण्यापूर्वी उमेदवाराची प्राथमिक ज्ञान चाचणी केंद्रीय मोटर वाहन नियम ११ नुसार घेतली जाते. कारण याद्वारे उमेदवाराचे वाहतुकीचे नियम व चिन्हे याविषयीचे ज्ञान तपासले जाते. या चाचणीत उत्तीर्ण झाल्यानंतरच उमेदवारास शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी केली जाते. त्यापुढे पक्क्या अनुज्ञप्तीकरिता उमेदवार पात्र होतो. नियमांचे ज्ञान असलेल्या अनुज्ञप्तीधारकामुळे रस्त्यावरील अपघातांचे प्रमाण कमी होते व रस्ता सुरक्षा टिकविण्यास मदत होते. सन २००८-०९ मध्ये एकूण १७,४२,५८७ शिकाऊ अनुज्ञप्ती राज्यात जारी करण्यात आल्या होत्या.

प्राथमिक ज्ञान चाचणीकरिता परिवहन कार्यालयातील मोटर वाहन निरीक्षक अथवा सहाय्यक मोटर वाहन निरीक्षक दर्जाचे अधिकारी प्रत्येक उमेदवारास वाहतूक चिन्हे, वाहतुकीचे नियम यासंदर्भात तोंडी प्रश्न विचारतात व त्याआधारे निर्णय घेतात. काही त्रुटी असल्याने त्यावर मात करण्यासाठी परिवहन विभागाने मे.ओरिएन्ट कन्सलटन्सी प्रा.लि. यांचे सहयोगाने एक संगणकीय चाचणी सुविधा विकसित केली आहे.

या योजनेअंतर्गत परिवहन कार्यालयात एका संगणकावर रस्ता सुरक्षा नियम विषयक २०० प्रश्नांची प्रश्नमंजूशा साठविली जाते. एका हॉलमध्ये एका वेळी २० ते ५० उमेदवारांच्या गटाला

संगणकाच्या माध्यमातून निवडलेले कोणतेही १० प्रश्न पडद्यावर प्रदर्शित केले जातात. हे १० प्रश्न झाल्यावर, संगणकामार्फत १० पैकी ६ किंवा जास्त प्रश्नांची योग्य उत्तरे दिलेल्या उमेदवारांची नावे उत्तीर्ण म्हणून घोषित करून त्यांची शिकाऊ अनुज्ञप्ती थेट छपाई केली जाते व अनुत्तीर्ण उमेदवारांचे गुणही प्रदर्शित करून त्यांना पुन्हा परिक्षेस हजर राहण्याची सूचना दिली जाते. या यंत्रणेचे खालील ठळक फायदे आहेत.

अ) संगणकातर्फे, उपलब्ध प्रश्नसंचातून कोणतेही प्रश्न आपोआप निवडून प्रदर्शित केले जातात. त्यामध्ये कोणताही मानवी हस्तक्षेप होत नाही, त्यामुळे संपूर्ण यंत्रणा पारदर्शक व निःपक्षपाती तत्वावर कार्य करते.

आ) एका वेळी किमान २० ते ५० उमेदवारांची चाचणी होत असल्याने कार्यालयीन कार्यक्षमता वाढते. मुंबईसारख्या शहरात दररोज सरासरी ४०० अर्ज एका कार्यालयात प्राप्त होतात. त्यांचा त्याच दिवशी निपटारा होतो व जनतेस खोळंबा सहन करावा लागत नाही.

इ) प्रत्येक उमेदवाराची प्राथमिक चाचणी कायदानुसार अपेक्षित दर्जाची होत असल्याने ज्या उमेदवारांना वाहतूक नियमांचे ज्ञान आहे, अशांनाच शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी होते. त्यामुळे रस्ता सुरक्षेचे उद्दिष्ट साध्य होते.

ई) शिकाऊ अनुज्ञप्तीकरिता सर्व उमेदवारांची एकाच निकषावर चाचणी होते त्यामुळे त्यामध्ये भेदभाव होत नाही.

उ) या चाचणीकरिता संगणक यंत्रणा वापरल्याने शिकाऊ अनुज्ञप्ती चाचणी पारदर्शकतेने व कार्यक्षमतेने पार पाडली जाते. त्यामुळे विभागाची व पर्यायाने शासनाचे प्रतिमा उज्ज्वल होण्यास मदत होते.

ऊ) सदर संगणकीय यंत्रणा विभागामार्फत वापरल्या जाणाऱ्या सारथा या यंत्रणेशी जोडलेली असल्याने अनुज्ञप्ती प्रक्रिया विना अडथळा पूर्ण होते.

-----०-----

सार्वजनिक हिताच्या निर्णयांच्या अंमलबजावणीसाठी महानगरपालिका/नगरपालिकांना राज्य शासनाला निर्देश देण्याची तरतूद मान्य

केंद्र व राज्य शासनाच्या धोरणांची व कार्यक्रमांतर्गत प्रकल्पांची अंमलबजावणी गतीने व प्रभावीपणे करण्यासाठी व्यापक सार्वजनिक हितासाठी महानगरपालिका व नगरपरिषदांना निदेश देण्यासाठी कायदेशीर तरतूद करण्याकरिता आवश्यक ती सुधारणा महानगरपालिका व नगरपरिषद अधिनियमात करण्यास मान्यता देण्यात आली.

राज्य शासनास, महानगरपालिकेची/नगरपालिकेची कर्तव्ये आणि कार्ये याबाबत अनुसरावयाच्या धोरणात्मक बाबींसंबंधात सर्वसाधारण सूचना देता येतील. विशेषतः व्यापक लोकहितासाठी किंवा केंद्र सरकारची वा राज्य शासनाची धोरणे आणि राष्ट्रीय वा राज्यसतरीय कार्यक्रम, प्रकल्प आणि योजना यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी निदेश देता येतील. तथापि, वरील प्रमाणे कोणतेही निर्देश देण्यापूर्वी शासन संबंधित महानगरपालिका / नगरपालिकेस असे निर्देश का देण्यात येऊ नयेत यासंदर्भात १५ दिवसांच्या आत त्यांना त्यांचे म्हणणे मांडण्याची संधी देईल. व त्यांचे म्हणणे विचारात घेऊन याबाबतचे अंतिम निर्देश निर्गमित करेल.

-----०-----

एकात्मिक हातमाग विकास योजना राबविण्यास मान्यता

राज्यात एकात्मिक हातमाग विकास योजना राबविण्यास मान्यता देण्यात आली.

हातमाग विणकरांच्या सर्वांगीण विकासाकरिता नवीन केंद्र पुरस्कृत एकात्मिक हातमाग विकास योजना राबविण्यात येईल. या योजनेचा मुख्य उद्देश हातमाग क्षेत्र हे भारतीय कलेची परंपरा जपणारे तसेच सांस्कृतिक वारसा लाभलेले क्षेत्र आहे. हे क्षेत्र कामगारांवर आधारित असल्याने उत्पादित होणाऱ्या कापडाची किंमत इतर कापडाच्या तुलनेत जास्त होते. त्यामुळे विणकरांना कापड विक्रीसाठी सुविधा उपलब्ध करून रोजगाराची संधी देणे आवश्यक आहे. तसेच त्यांच्या विकासासाठी अर्थसहाय्य देणे गरजेचे आहे. यापूर्वी हातमाग विणकरांच्या विकासासाठी अनेक योजना राबविण्यात आल्या आहेत. या सर्वांचा सर्वंकष विचार करून एक सक्षम योजना राबविण्यासाठी केंद्र शासनाने एकात्मिक हातमाग विकास योजना तयार केली आहे.

राज्यात संघटित व असंघटित क्षेत्रात असलेल्या १३ हजारापेक्षा जास्त विणकरांना या योजनेचा लाभ मिळेल. शिवाय राज्यातील सर्व जिल्ह्यांमध्ये सर्वेक्षण करून केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार सर्व पात्र विणकरांचा समावेश योजनेसाठी करण्यात येईल. पुढील ३ वर्षात योजनेअंतर्गत सुमारे २५ कोटी खर्च अपेक्षित आहे.

योजनेची वैशिष्ट्ये

विणकरांचा समूह तयार करून त्यांचे उत्पादन लक्ष केंद्रित करणे.

विणकरांच्या स्वयंभू विकासाकरिता त्यांच्या समुहाला आर्थिक मदत देणे.

सहकार क्षेत्रात व सहकारी क्षेत्राव्यतिरिक्त विणकरांना सदर सुनियोजित योजनेद्वारे समाविष्ट करून घेणे. बाजारपेठेची आवश्यकता विचारात घेता उच्च प्रतीचे व विविध प्रकारचे उत्पादन करण्याकरिता प्रोत्साहन देणे. विणकरांना बाजारपेठ व उच्च प्रतीचे कापड तयार करण्याकरिता उपयुक्त अशी कार्यस्थळ उपलब्ध करून देणे. बाजारपेठेतील डिझाईन व उत्पादन करण्यासाठी कार्यप्रणाली अंतर्गत संबंधित क्षेत्रातील व्यवसायभिमुख तज्ज्ञांना सामावून घेणे.

वित्तीय संस्था, बँकाकडून कर्ज उपलब्ध करून घेण्याच्या प्रक्रियेत सुलभता आणणे, सहकारी क्षेत्रातील विणकरांना प्रोत्साहन देणे, संघटित विणकरांच्या समुहाला आवश्यक असलेला कच्चा माल उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने उपाययोजना करणे.

-----o-----

महाराष्ट्र कृषी विद्यापीठ अधिनियमात सुधारणा करण्यास मान्यता

महाराष्ट्र कृषी विद्यापीठ अधिनियम १९८३ मधील कलम १७(१) व (२) मध्ये सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात आली. यात सुधारणा केल्यानंतर निवड समितीत पुढीलप्रमाणे ३ सदस्यांचा समावेश असेल :-

- १) कुलपतींनी नामनिर्देशित केलेला सदस्य (सर्वोच्च न्यायालयाचा निवृत्त न्यायाधीश किंवा उच्च न्यायालयाचा मुख्य न्यायमूर्ती अथवा राष्ट्रीय ख्यातीचा विख्यात संशोधक वा शिक्षण क्षेत्रातील पद्म पुरस्कारप्राप्त व्यक्ती).
- २) महासंचालक, भारतीय कृषी संशोधन परिषद, नवी दिल्ली.
- ३) प्रधान सचिव, कृषी विभाग, महाराष्ट्र शासन.

कुलपतींनी नामनिर्देशित केलेला सदस्य हा समितीचा अध्यक्ष असेल.

नामनिर्देशित केलेले सदस्य हे कृषी विद्यापीठाशी अथवा विद्यापीठाच्या कोणत्याही मान्यताप्राप्त संस्थेशी संबंधित नसलेल्या व्यक्ती असतील.

समितीचे सर्व ३ सदस्य उपस्थित असल्याखेरीज समितीची कोणतीही बैठक घेतली जाणार नाही.

कलम १७(२) मध्ये २(अ), २(ब) व २(क) या पोटनियमांचा समावेश करण्यात येत आहे.

२(अ) नामतालिका तयार करण्याची प्रक्रिया ही कुलगुरूंचे पद रिक्त होण्याच्या संभाव्य दिनांकाच्या किमान ३ महिने पूर्वी सुरू होईल. ती कुलपतींनी निश्चित केलेल्या कालमर्यादेच्या आधी

पूर्ण करता येईल. कुलपतींना निकडीच्या परिस्थितीत कालमर्यादा वाढविता येईल. हा कालावधी ३ महिन्यांपेक्षा अधिक राहणार नाही.

२(ब) कुलपतींच्या विचारार्थ कमीत कमी ५ व्यक्तींच्या नावाची शिफारस, तिची रचना झाल्यापासून २ महिन्यांच्या कालावधीत समिती करेल.

२(क) कृषी विद्यापीठाच्या कुलगुरू पदासाठी **खालीलप्रमाणे शैक्षणिक अर्हता व अनुभव असणे आवश्यक राहील :-**

- १) मान्यताप्राप्त कृषी विद्यापीठातील कोणत्याही विषयातील आचार्य पदवीधारक (Ph.D)
- २) कृषी शिक्षण, संशोधन व विस्तार शिक्षण या क्षेत्रामधील किमान २५ वर्षांचा अनुभव, आणि
- ३) वरील २५ वर्षांच्या अनुभवापैकी तांत्रिक व प्रशासकीय बाबींसंबंधीचा किमान १५ वर्षांचा आणि त्यापैकी प्राध्यापक किंवा समकक्ष संवर्गापेक्षा कमी नसलेल्या पदावरील सेवेचा किमान १० वर्षांचा अनुभव असणे आवश्यक आहे.

----- **इमारतीचा दर्शनी भाग आकर्षक दिसण्यासाठी अधिनियमात सुधारणा करण्यास मान्यता**

शहरे स्वच्छ राहावीत व आकर्षक दिसावीत या उद्देशाने इमारतीचा दर्शनी व बाह्य भाग आकर्षक ठेवण्यासाठी इमारतीचे वास्तुशास्त्रीय स्वरूप कसे असावे याबाबत निर्देश देण्यासाठी महानगरपालिका व नगरपरिषद अधिनियमात खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात आली.

इमारतीचा दर्शनी भाग सुस्थितीत ठेवण्याची प्रत्येक मालकाची किंवा भोगवटादाराची जबाबदारी असेल मात्र ही तरतूद झोपडीक्षेत्र म्हणून घोषित केलेल्या क्षेत्रांना तसेच सक्षम प्राधिकरणाने ज्या इमारतीचा पुनर्विकास आराखडा मंजूर केला किंवा विचाराधीन आहे अशा इमारतींना लागू होणार नाही.

इमारतीची तपासणी केल्यावर आयुक्तांना इमारतीचा दर्शनी भाग खराब स्थितीत आढळल्यास तो दुरुस्त करण्यासाठी संबंधितांस नोटीस देण्यात येईल व नोटीसीचे पालन संबंधितांना करावे लागेल. या नोटीसीच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत किंवा कामाचे स्वरूप लक्षात घेऊन आयुक्त ठरविलेले वेळच्या कालावधीत इमारत दुरुस्तीचे काम पूर्ण करावे लागेल अन्यथा इमारतीचे काम पार पाडण्याची व्यवस्था आयुक्त करतील व त्यावर झालेला खर्च संबंधित मालक अथवा भोगवटादार देण्यास जबाबदार असतील.

एखाद्या विशिष्ट शहरी भागाचे वास्तुशास्त्रीय स्वरूप जपण्यासाठी शासन अधिसूचित करेल त्या भागातील रस्त्यावर स्थित असलेल्या इमारतीचे दर्शनी स्वरूप अशा घोषणेमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे राखण्यात येईल.

----- **उच्च न्यायालयातील कक्ष अधिकाऱ्यांना सुधारित वेतनश्रेणी**

मंत्रालयीन कक्ष अधिकाऱ्यांप्रमाणेच उच्च न्यायालयातील कक्ष अधिकाऱ्यांना ८०००-१३५०० रुपयांचे अकार्यात्मक वेतनश्रेणी दिनांक १/१०/२००३ अथवा त्यांची कक्ष अधिकारी पदावर ४ वर्षांची नियमित सेवा ज्या दिनांकास पूर्ण होईल त्यापैकी जो दिनांक नंतरचा असेल त्या दिनांकापासून लागू करण्यास मान्यता देण्यात आली.

उच्च न्यायालयाच्या कक्ष अधिकाऱ्यांना ज्या दिनांकास रु. ८०००-१३५०० ही अकार्यात्मक वेतनश्रेणी अनुज्ञेय होईल त्या दिनांकापासून ते ३१/१/२०१० पर्यंतच्या वेतननिश्चिती संबंधित्या फरकाची कोणतीही थकबाकी अनुज्ञेय राहणार नाही.

या प्रित्यर्थ अंदाजे वार्षिक रु. २६,५८,७२० इतका अतिरिक्त भार पडणार आहे.

---०---

**प्रमुख खनिजासाठी रॉयल्टीच्या दरात
केंद्र शासनाने केलेल्या वाढीमुळे अतिरिक्त महसूल**

सर्व खनिजांची मालकी राज्य शासनाची असली तरी प्रमुख खनिजासंदर्भात खनिजाचा विकास व खनिकर्माचे विनियमन केंद्र शासनाच्या खाण व खनिजे (विकसन व विनियमन) अधिनियम १९५७ अन्वये केले जाते. त्यामुळे राज्यात उत्खनन होणाऱ्या खनिजापोटी खाणपट्टाधारकास द्यावी लागणारी रॉयल्टी राज्य शासनास प्राप्त होते. त्याचे दर वरील केंद्र शासनाकडून निर्धारित केले जातात. या दरांचा दर तीन वर्षांनी आढावा घेऊन सुधारणा करण्याचे अधिकार केंद्र शासनास आहेत. केंद्र शासनाने निश्चित केलेले दर सर्व राज्यांना आपोआप लागू होतात.

प्रमुख खनिजासाठी रॉयल्टीच्या दरात केंद्र शासनाने केलेल्या वाढीमुळे सन २००९-२०१० मध्ये रु.२९ कोटी तर पुढील वर्षात **रु.७५ कोटी अतिरिक्त महसूल** मिळणे अपेक्षित आहे.

खनिज उत्खननापोटी मिळणारी रॉयल्टी ही दराबरोबरच खनिजाचे उत्पादन, खनिजाचा दर्जा तसेच बाजारभाव अशा विविध घटकांवर अवलंबून असते. सुधारित दरानुसार या वित्तीय वर्षातील केवळ दोन तिमाहीतच रॉयल्टी मिळणार आहे. सन २००९-१० मध्ये रु.२९ कोटी अतिरिक्त महसूल अपेक्षित आहे तर सन २०१०-२०११ करिता रु. ६५० कोटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज प्रस्तावित करण्यात आले आहे. ते सन २००९-२०१० च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजाच्या तुलनेत रु.७५ कोटींनी अधिक आहेत.

-----०-----